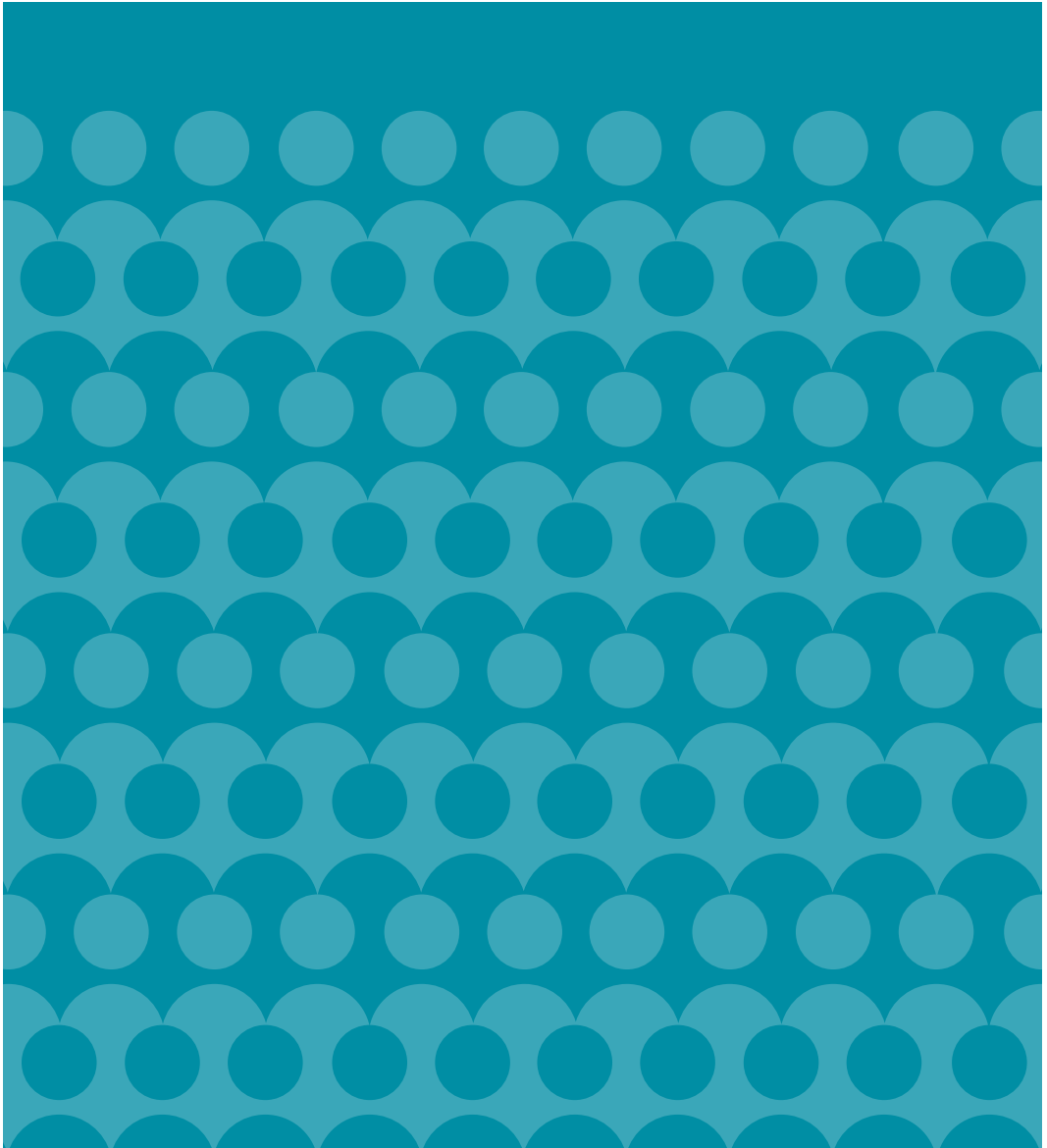

Tillförlitliga kriterier?

En granskning av Migrationsverkets
tillförlitlighetsbedömningar av asylberättelser

Erik Andersson

Jurist

Erik arbetar sedan år 2018 som jurist på Rådgivningsbyråns kontor i Göteborg. Tidigare har han arbetat som handläggare och beslutsfattare på en asylprövningsenhet vid Migrationsverket samt som notarie och därefter föredragande jurist vid Förvaltningsrätten i Göteborg.

Rapporten är författad av Erik Andersson

Innehåll

Sammanfattning	4
Varför är det viktigt med värdering av muntliga utsagor?	5
Syfte med studien.....	6
Metod för studien	6
Resultat från studien	8
Detaljriktighet.....	9
Konstanskriteriet	10
Motstridiga uppgifter	10
Tillägg till tidigare uppgifter.....	11
Nya uppgifter	12
Realism.....	12
Realism i utsagans innehåll	13
Realism i förhållande till externa uppgifter.....	13
Spekulationer	14
Andrahandsuppgifter.....	15
Brist på subjektiv rädsla.....	15
Trovärdigheten inverkar på tillförlitligheten.....	16
Ostrukturerad produktion.....	17
Återberättande av tal och dialog samt uppvisad osäkerhet.....	18
Sammanfattande slutsatser.....	19

Sammanfattning

En viktig del i ett asylbeslut är bedömningen av den asylsökandes muntliga uppgifter. Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar har granskat vilka kriterier som Migrationsverket använder sig av när tillförlitligheten i en asylberättelse bedöms. Vi har granskat totalt 90 avslagsbeslut från fyra olika regioner.

Till vår hjälp har vi haft ett beslutsstöd som tagits fram av Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet för just bedömning av muntliga utsagor i asylärenden.¹ Rådgivningsbyrån har kartlagt vilka kriterier som används i de analyserade besluten och med hjälp av beslutsstödet har vi resonerat kring de olika kriteriernas lämplighet.

Detaljrikedom och motstridiga uppgifter är de två mest förekommande kriterierna. Detta är positivt då dessa är lämpliga att använda enligt beslutsstödet. Mer problematiskt är att det används en del kriterier som inte är lämpliga, så som realism i utsagans innehåll. Genom vår granskning har vi identifierat tre kriterier som inte omnämns i beslutsstödet men som används av Migrationsverket. Dessa är spekulationer, andrahandsuppgifter och brist på subjektiv rädsla. Gemensamt för dessa är att vi inte har kunnat finna något vetenskapligt stöd för att de är lämpliga att använda som tillförlitlighetskriterier.

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar ser den här studien som ett första steg i vårt arbete med tillförlitlighetsbedömningar och vi kommer att följa upp med studier där vi tittar närmare på frågor som kommit upp under arbetet med denna studie. Vi ser ett behov av en framtida granskning av ärenden där det bedömts finnas motstridiga uppgifter, ärenden där uppgifter inte bedömts vara tillräckligt detaljerade samt där den enskildes berättelse bedömts vara orealistisk.

¹ Pär Anders Granhag m.fl., Värdering av muntliga utsagor – Ett vetenskapligt baserat beslutsstöd för migrationsärenden. Göteborgs Universitet, Psykologiska Institutionen 2017.

Varför är det viktigt med värdering av muntliga utsagor?

Ett avslag på en asylansökan kan i huvudsak göras på två olika grunder. Den ena grunden är tillräcklighet. I den delen bedöms om det en asylsökande säger sig riskera är tillräckligt allvarligt för att asyl ska beviljas. Den andra delen är tillförlitlighet. Om det den asylsökande säger sig riskera är tillräckligt allvarligt måste Migrationsverket ta ställning till om det är tillförlitliga uppgifter som den asylsökande har berättat om.

I vardagligt tal kan detta skrivas om till frågan om Migrationsverket tror på vad den asylsökande har sagt att han eller hon riskerar vid ett återvändande till sitt hemland. Det är en grov förenkling och det finns många olika åsikter om var gränsen går för att något ska anses vara tillförlitligt. Det ligger dock utanför ramen för den här studien.

En av grundbultarna i det svenska asylsystemet är att det är den enskilde asylsökande som har bevisbördan för sin rätt till uppehållstillstånd. Här skiljer sig inte asylrätten från de flesta andra förvaltningsrättsliga områdena. Vill någon exempelvis ha ett körkort så måste personen visa för transportstyrelsen att hen uppfyller de krav som ställts upp. Skillnaden mellan dessa är att det är betydligt svårare att presentera skriftlig bevisning för att man uppfyller kraven för att beviljas ett uppehållstillstånd på grund av att man riskerar förföljelse vid ett eventuellt återvändande till sitt hemland.

Även om det skulle finnas skriftlig bevisning så kan den ofta bedömas ha ett lägre bevisvärde än vad exempelvis ett läkarintyg till stöd för att man klarar av att köra bil skulle ha. Det här leder till att en stor del av bedömningen av ett asylärende kretsar kring den enskildes muntliga utsaga. Att värdera den muntliga utsagan blir därigenom en viktig och central del av asylprocessen, detta är i stort sett väsensskilt från övriga förvaltningsrättsliga områden.

Migrationsverket gör själva regelbundna kvalitetsgranskningar av sina beslut. Kvalitetsgranskningarna görs av personal på Migrationsverket och resultaten där påverkas inte av om beslutet ändrats i högre instans. I deras analysrapport från 2018 framgår det att i 42 procent av ärendena som de slumpvis har tittat på är den muntliga berättelsen den enda bevisningen. I den rapporten har de vidare bedömt att bevisvärderingen inte varit korrekt i 19 procent av ärendena där detta varit aktuellt. I 12 procent av ärendena hade man inte redovisat och bedömt den sökandes förklaringar till brister i den muntliga utsagan.² Det här visar hur viktigt det är med bevisvärdering av muntliga utsagor men också att Migrationsverket själva anser att det finns en viss förbättringspotential.

2) Migrationsverket, Nationell kvalitetsuppföljning med regionalt fokus. Asylärenden. Analysrapport 2018 s. 19.

Mot bakgrund av den vikt värderingar av muntliga utsagor har i asylärenden tog Psykologiska institutionen vid Göteborgs Universitet fram ett beslutsstöd som fick namnet **Värdering av muntliga utsagor – Ett vetenskapligt baserat beslutsstöd för migrationsärenden** (nedan benämnd som beslutsstödet). Det här gjordes i nära samarbete med Migrationsverket samt med en referensgrupp där det ingick personal från UNHCR, Migrationsdomstolen i Göteborg samt från juridiska och psykologiska institutioner utanför Sverige. Med hjälp av beslutsstödet har Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar (nedan benämnd Rådgivningsbyrån) granskat tillförlitlighetsbedömningar i avslagsbeslut från Migrationsverket för att undersöka kvaliteten i besluten samt hitta områden som kan förbättras.

Syfte med studien

Bevisvärdering av muntliga utsagor är svårt men icke desto mindre viktigt. Syftet med den här studien är inte en fullständig kartläggning av bevisvärdering av muntliga utsagor.

Rådgivningsbyrån har istället valt att försöka ta ett litet steg på vägen mot bättre värdering av muntliga utsagor i hopp om att steget ska vara desto mer stabilt. Det gör vi genom att granska förekomsten av olika tillförlitlighetskriterier i bedömningen av de asylsökandes berättelse om sina skyddsskäl. Utifrån beteendevetenskaplig forskning vill vi därefter diskutera vilka av de kriterier som används som är rimliga att beslutsfattare använder sig av och vilka det saknas vetenskapligt stöd för att använda.

Denna studie kommer inte att granska asylutredningar för att bedöma om den enskilde faktiskt uppfyllde ett kriterium, som Migrationsverket inte ansåg att den enskilde gjorde. Vi avser dock att med denna rapport lägga grunden för fortsatta studier på ämnet värdering av muntliga utsagor där den typen av frågor skulle kunna behandlas.

Metod för studien

Rådgivningsbyrån har granskat 121 avslagsbeslut som vi begärt ut från Migrationsverket. Besluten är fattade under våren 2018. Att vi valt att titta på beslut från den här perioden beror främst på att beslutsstödet då fanns tillgängligt för medarbetarna på Migrationsverket och att de hade därigenom goda förutsättningar att ta del av vad forskningen på området säger.

Besluten är hämtade från Migrationsverkets regioner Syd, Väst, Stockholm och Nord. Av dessa 121 beslut har sedan 31 beslut valts bort då de inte har innehållit

någon tillförlitlighetsbedömning av skyddsskäl.

Beslutsstödet sammanfattar beteendevetenskapen kring värdering av muntliga utsagor och går igenom många aspekter som någon som fattar beslut bör ha i åtanke. Beslutsstödet kan alltså ses som en handbok för yrkesverksamma, det är dock inte någon primärkälla utan sammanfattar på ett enkelt sätt den forskning som finns på området. Vi har valt att använda oss av beslutsstödet som referens, istället för att hänvisa direkt till den forskning som beslutsstödet i sig bygger på. Den information och de råd som finns i beslutsstödet förväntar vi oss att Migrationsverkets personal är bekanta med eftersom det tagits fram i samarbete med Migrationsverket.

Kapitlet om tillförlitlighetskriterier är central för den här studien. Där redogörs för vad forskningen säger om olika specifika tillförlitlighetskriterier och vilka slutsatser en beslutsfattare kan dra om kriteriet uppfyllts eller inte har uppfyllts.

Utöver de kriterier som identifieras i beslutsstödet har vi lagt till några kriterier som vi ser förekommer relativt ofta i beslut. Vi har sedan letat efter samtliga kriterier i besluten och sammanställt statistik för att överblicka vilka kriterier som är vanligast. Vi har också valt att registrera om det granskade beslutet innehåller en utsaga som redogör för yttre omständigheter, så som exempelvis en misshandel som den asylsökande blivit utsatt för, eller om beslutet innehåller en redogörelse av en inre resa av något slag, som när en asylsökande har konverterat eller liknande som handlar om tankar och känslor.

De kriterier som vi har identifierat är följande:

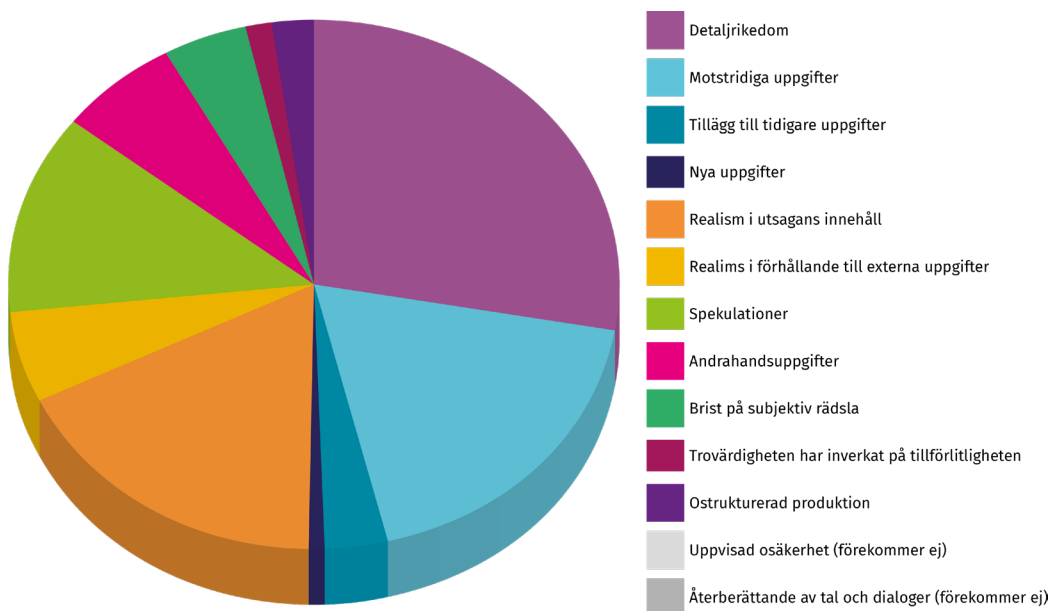
- Detaljrikedom
- Konstanskriteriet
 - Motstridiga uppgifter
 - Tillägg till tidigare uppgifter
 - Nya uppgifter
- Realism
 - Realism i utsagans innehåll
 - Realism i förhållande till externa uppgifter
- Spekulationer
- Andrahandsuppgifter
- Brist på subjektiv rädsla
- Trovärdigheten har inverkat på tillförlitligheten
- Ostrukturerad produktion
- Uppvisad osäkerhet
- Återberättande av tal och dialog

Utöver detta har vi även, inför färdigställandet av rapporten, pratat med Migrationsverket om de resultat vi har fått fram.

Resultat från studien

Mot bakgrund av studiens begränsade omfattning av antalet beslut kan vi inte göra anspråk på att vi har en helt korrekt bild av hur vanligt förekommande ett visst kriterium faktiskt är.

Även om vi måste vara ödmjuka med det resultat vi har fått fram kan vi ändå säga oss skönja tendenser och i vart fall säga att ett visst kriterium har förekommit vid just det specifikt granskade beslutet. De citat som följer i början av varje kriterium är hämtade från de beslut som ingått i granskningen.

Detaljrikedom

Migrationsverket bedömer att du, trots upprepade frågor, inte har kunnat utveckla dina muntliga uppgifter om ovan nämnt händelseförlopp. Det du har berättat om hur flykten från ert hem gick till är odetaljerat och kortfattat.

Det överlägset mest förekommande kriteriet är att Migrationsverket anser att berättelsen inte är tillräckligt detaljerad för att vara tillförlitlig. I 73 av de 90 granskade besluten bedömde Migrationsverket att den enskilde inte lämnat en tillräckligt detaljerad redogörelse.

Beslutsstödet anger att det finns ett starkt empiriskt stöd för att berättelser som är baserade på självupplevda händelser har fler detaljer än berättelser som inte har sin grund i något som personen som berättar själv har varit med om. Det finns dock en rad andra faktorer som påverkar hur mycket detaljer en asylsökande minns.

En händelse som upplevts flera gånger tenderar att göra att minnesbilden består av det typiska snarare än det specifika. Det är också viktigt att se till hur frågan är ställd när man bedömer detaljrikedomen, då en öppen fråga generellt ger mer detaljer än en direkt fråga.³

Mot bakgrund av det beslutsstödet framför om kriteriet detaljrikedom bedömer vi att det är ett relevant kriterium att använda sig av vid tillförlitlighetsbedömningar. Det är dock viktigt att inte stanna vid bedömningen huruvida utsagan har varit detaljrik eller inte, utan gå vidare och se om det finns förklaringar till varför utsagan har den mängd detaljer den har.

Finns det anledning att ifrågasätta hur frågorna har ställts under asylutredningen? Är det ett känsligt ämne som den sökande helst inte pratar om? Har den sökande informerats om vikten av att komma med så många detaljer som möjligt i den här delen? Har detaljer fallit bort genom tolkningen?

Den här studien har inte undersökt vad som har bedömts som en detaljrik utsaga och vad som inte gjort det, men mot bakgrund av hur vanligt det här kriteriet är så anser vi att det är av vikt att undersöka den frågan närmare i framtida studier.

3) Granhag m.fl. s. 49.

Konstanskriteriet

Din utsaga gör att det föreligger flera motstridigheter, exempelvis huruvida du har träffat och bott tillsammans med din familj samt att datumet för när bomben ska ha ägt rum inte överensstämmer med när du skulle suttit frihetsberövad.

Ett annat vanligt kriterium som Migrationsverket använder sig av för att bedöma tillförlitligheten är att det förekommit motstridiga uppgifter i utsagan. Beslutsstödet benämner det här som konstanskriteriet. Utsagans konstans kan granskas utifrån vad som framförts i en persons enskilda utsaga, mellan en persons olika utsagor eller mellan flera personers utsagor.

Det är lite svårt att redovisa frekvensen av konstanskriteriet då det finns några olika varianter på kriteriet som är snarlika, samt då det kan sägas finnas en viss begrepps-förvirring i de granskade besluten. Mot bakgrund av hur beslutsstödet resonerar kring konstanskriteriet har vi i den här granskningen delat upp konstanskriteriet i tre delar som vi benämner: **motstridiga uppgifter, tillägg till tidigare uppgifter samt nya uppgifter.**

Motstridiga uppgifter

Motstridiga uppgifter har varit en faktor i 49 av de 90 granskade besluten. Med motstridiga uppgifter menar vi att en sökande har berättat två saker som är omöjliga att förena. I besluten förekommer dock några olika formuleringar som relaterar till det här kriteriet.

Det uttrycks i ett par beslut att uppgifterna som den sökande har lämnat är motsägelsefulla. Även den formuleringen har vi statistikfört som motstridiga uppgifter. Vi anser dock att det finns en nyansskillnad mellan begreppen motstridig och motsägelsefull som kan vara bra att klargöra. Enligt vårt synsätt är motsägelsefullt något som typiskt sett inte kombineras, medan motstridigt är något som inte kan kombineras. En motstridig uppgift ska därför inverka mer till den enskildes nackdel än en motsägelsefull uppgift. Den senare kan ha en rimlig förklaring som gör att utsagan ändå är tillförlitlig.

Vi har kontaktat språkrådet gällande frågan om de två begreppen. Utifrån det som framgår av ordbokens definition och hur orden används i tidningstexter från de senaste åren konstaterar de i korthet att det inte är helt tydligt hur begreppen förhåller

sig till varandra, men att det kan finnas visst stöd för det sätt som vi tolkat begreppen enligt ovan.

Gällande värdet av motstridiga uppgifter i bevissammanhang anger beslutsstödet att forskningen är tydlig. Uppenbara motsägelser är ovanliga och när de förekommer så slår de negativt på graden av tillförlitlighet.⁴ Eftersom det kan vara ett användbart kriterium så anser Rådgivningsbyrån att det finns anledning att skilja mellan vad som är delvis motstridigt och direkt motstridigt, då graden av motstridighet borde ha betydelse i tillförlitlighetsbedömningen. Något som är delvis oförenligt borde inte vara lika negativt som något som är helt och hållet oförenligt.

Den här studien har inte granskat vad som har bedömts som motstridiga uppgifter. Mot bakgrund av att kriteriet används ofta och då det kan ha stor betydelse för tillförlitlighetsbedömningen bör en studie titta närmare på när Migrationsverket bedömer att den enskilda lämnat motstridiga uppgifter.

Tillägg till tidigare uppgifter

Vid 9 beslut av de 90 granskade har Migrationsverket konstaterat att den sökande kommit med tillägg till tidigare lämnade uppgifter och bedömt att det påverkat utsagans tillförlitlighet negativt. Det rör sig i dessa fall om att den sökande berättat mer om något tema som hen tidigare berättat om.

Det skulle till exempel kunna röra sig om ytterligare ett övergrepp från familjen om den sökande redan tidigare berättat om att hen har blivit utsatt av sin familj. En bedömning måste göras i varje enskilt fall om det rör sig om ett nytt tema eller om det är ytterligare omständigheter kring ett tema som redan är framfört. Det här är en gränsdragning som kan vara svår att göra.

Gällande bevisvärdet av det här kriteriet fastslår beslutsstödet att det är helt i enlighet med hur minnet fungerar, att vid en senare intervju eller under samma intervju berättat mer om något som man berättat en del om tidigare.

Genom att berätta aktiveras minnet och närliggande saker kan komma upp till ytan.⁵ Det här är därigenom ett kriterium som inte bör användas för att bedöma en utsaga som icke tillförlitlig. Även för detta kriterium rekommenderar vi att framtida studier tittar på hur Migrationsverket har bedömt om det är ett nytt tema eller om uppgifterna endast är tillägg till ett tidigare introducerat tema.

4) Granhag m.fl. s. 57.

5) Granhag m.fl. s. 58.

Nya uppgifter

Vid 2 av de 90 granskade besluten har Migrationsverket bedömt att den enskilde kommit med nya uppgifter gällande ett helt nytt tema som inte förts fram tidigare.

Det här är mer problematiskt för utsagans tillförlitlighet enligt beslutsstödet. Det varnas dock för att dra för snabba slutsatser eftersom det kan finnas flera skäl till varför de nya uppgifterna kommer fram som inte påverkar utsagans tillförlitlighet. Det skulle kunna vara för att den enskilde trodde att det hen berättade skulle räcka för asyl och därför valt att inte berätta om något som är jobbigt att prata om.⁶ Det kan alltså vara ett bra kriterium att använda sig av, men bara om man först utreder eventuella anledningar till att det nya temat introducerats.

Realism

Migrationsverket bedömer det vara orimligt att om Al Mahdiaarmén skulle kidnappat din son i syfte att komma åt dig, men sedan släpper honom då du betalat dem. Det torde försvåra möjligheterna att komma åt dig och Migrationsverket kan inte koppla kidnappningen av din son till att Al Mahdiaarméns vilja komma åt dig.

Realism är också ett vanligt förekommande kriterium. Beslutsstödet delar in det i realism i utsagans innehåll samt realism i förhållande till externa uppgifter. Det första handlar om att Migrationsverket invänt att det den sökande berättat låter orimligt, medan det andra handlar om att Migrationsverket finner att det den sökande berättar inte stämmer överens med exempelvis landsinformationen.

Det tredje vanligaste kriteriet är brister i realism i utsagans innehåll. Det förekommer i 46 av de 90 granskade besluten. Det som Migrationsverket invänt emot i dessa fall är att det den sökande berättat låter orimligt. Utöver detta så har Migrationsverket i 15 beslut också bedömt att det finns brister i realism i förhållande till externa uppgifter. Här rörde det sig istället om att Migrationsverket jämfört det den sökande berättat med vad exempelvis landsinformationen anger och funnit att det inte stämmer överens.

6) Granhag m.fl. s. 58.

Realism i utsagens innehåll

Realism i utsagens innehåll förekommer i 46 av de 90 granskade besluten och är det tredje vanligaste kriteriet. Beslutsstödet konstaterar att det kan vara problematiskt att använda sig av brister i realism i utsagens innehåll i migrationsärenden.

Något som är orimligt i en svensk kontext kanske är fullt rimligt någon annanstans i världen. Att använda sig av vaga erfarenhetssatser genom att konstatera att det inte kan ha gått till så som den enskilde berättar är farligt då det lätt glider över och blir till beslut baserade på rena fördomar.⁷

Vi är inte av uppfattningen att kriteriet aldrig kan användas, men man bör vara väldigt försiktig med att göra det och en tillförlitlighetsbedömning ska helst inte ha det som enda avslagsgrund. Det är också av vikt att man inte låter något som verkar orealistiskt smitta andra delar av berättelsen där det hade varit möjligt att använda sig av ett annat kriterium till att bedöma tillförlitligheten. Att det förekommer i hälften av de granskade besluten motiverar vidare studier kring vilken typ av omständigheter som Migrationsverket har bedömt som orimliga.

Realism i förhållande till externa uppgifter

Realism i förhållande till externa uppgifter förekommer i 15 av de 90 granskade besluten. Beslutsstödet är mer positivt till detta kriterium.

Den som ska bedöma tillförlitligheten måste dock fråga sig hur säker den externa informationen verkligen är. Det bör även beaktas om den sökande kan ha misstagit sig på den uppgift som strider mot den externa informationskällan.⁸

Kriteriet är alltså användbart men kräver eftertanke. När det gäller landsinformation om hur samhället som den sökande kommer från typiskt sett fungerar anser vi att man bör vara något mer försiktig än när det gäller fakta så som att det fanns en domstol i staden eller liknande innan man låter det påverka tillförlitligheten. Att det till exempel inte är ett utbrett problem med hedersrelaterat våld i samhället innebär inte att det inte kan vara tillförlitliga uppgifter att den sökande utsatts för våld av sin familj. En utsaga som innehåller uppgifter som inte överensstämmer med hur det typiskt sett fungerar i samhället kan dock behöva utredas vidare och djupare.

7) Granhag m.fl. s. 53.

8) Granhag m.fl. s. 53-54.

Spekulationer

Du har berättat att det var Mehdiarmén som sköt mot dig eftersom det är den enda gruppen i området som inte accepterar utländsk invasionsmakt. Du vet heller inte hur många som besköt dig. Detta bedömer Migrationsverket som dina egna antaganden och inte som tillförlitliga uppgifter.

Ett kriterium som inte omnämns i beslutsstödet utan som vi definierat själva utifrån den erfarenheten vi har av att läsa Migrationsverkets beslut är spekulationer. I 33 av de 90 granskade besluten förekommer det att Migrationsverket anför att den enskilde spekulerar eller gör antaganden. Ett av dessa 33 berör endast spekulationer gällande vad som kommer att ske vid ett återvändande. I de övriga 32 rör det sig om att Migrationsverket invänt att den enskilde spekulerar om saker som har hänt. I två beslut har vi bedömt att det rör sig om både saker som har hänt och som riskerar att ske.

Beslutsstödet tar inte upp detta kriterium. Det går därför inte att hämta stöd från detta om spekulationer är ett lämpligt kriterium.

Rådgivningsbyrån anser att någon som har utsatts för förföljelse inte behöver veta varför hen har utsatts. Om en asylsökande får frågan varför någon ville tvinga sig till ett äktenskap och svarar genom att spekulera bör det inte ha en negativ påverkan på tillförlitligheten, eftersom det kanske inte går att känna till förföljarens avsikt.

Det man istället kan fokusera på är andra kriterier. Eventuellt går det att bedöma detaljrikedomen gällande tvångsgiftet. Skillnaden mellan att veta och anta eller spekulera är även en fråga om hur säker uppgiftslämnaren känner sig på sin uppgift eller säger sig känna. Själva förekomsten av att spekulera eller anta kan därför inte hållas emot den enskilde i en tillförlitlighetsbedömning.

Om en sökande spekulerar eller gör antaganden och kriteriet ska användas så bör bedömningen inte stanna där. Det måste utredas om det finns grund för spekulationerna. Den sökande vet kanske inte vem som dödat hans familj men om de har varit i konflikt med taliban och taliban har dödat andra familjer så kanske det kan sägas finnas viss grund för spekulationen.

Det är något oroande att kriteriet förekommer i mer än vart tredje avslagsbeslut som innehåller en tillförlitlighetsbedömning, särskilt som det här är ett kriterium som vi inte kan finna något vetenskapligt stöd för. Vi är av uppfattningen att det här inte är ett lämpligt kriterium.

Andrahandsuppgifter

Uppgiften om att din pappa dödats av taliban och att din lillebror ska ha förts bort av talibaner från ditt familjehem utgör obekräftade andrahandsuppgifter.

Att uppgifterna som den enskilde presenterar baseras på andrahandsuppgifter är något som utgör en del i bedömningen i 19 av de 90 granskade besluten. Det här är ett kriterium som inte omnämns i beslutsstödet, vilket gör att inget stöd kan hämtas därifrån för att bedöma kriteriets lämplighet.

Vi på Rådgivningsbyrån har själva reflekterat kring kriteriet. Om den asylsökande själv inte bevittnat det som hen berättar om så måste den enskilde lita på att den som bevittnat händelsen återger det som skett på ett korrekt vis och inte överdriver eller kommer ihåg fel. Det finns alltså en inbyggd osäkerhet i andrahandsuppgifter.

Det blir också svårt för den enskilde att lämna en berättelse som innehåller de tillförlitlighetskriterier som man normalt sett letar efter då den enskilde inte berättar om vad som hänt utan om vad hen hört har hänt. Det finns alltså ingen möjlighet att gräva fram detaljer ur minnet eller återge hur det såg ut eller kändes. Å andra sidan finns det uppgifter som av naturliga skäl är andrahandsuppgifter och det vore orimligt att bortse från alla sådana uppgifter med hänvisning till att den asylsökande själv inte är primärkällan. Det man i vart fall kan göra är att utreda hur den enskilde har fått tag i andrahandsuppgifterna. Om möjligt får man utreda händelser runt omkring mer noggrant och utförligt. Att endast konstatera att det rör sig om andrahandsuppgifter och att det därför inte är tillförlitligt är inte en bra metod.

Brist på subjektiv rädsla

Du har under din asylprocess återtagit din ansökan samt efter beslut om överföring till en annan medlemsstat uttryckt en vilja att hellre åka tillbaka till Iran istället för att överföras till den andra medlemsstaten [namn på medlemsstaten har redigerats bort]. Du har förklarat att du ville återvända till Iran eftersom din fru hade gripits på grund av dig, men att hon sedan släpptes efter två dagar. Vid frågan om hur du tänkte kring risken med att återvända har du enbart uppgett att du ville återvända för att det var ditt fel att din fru var gripen. Migrationsverket finner att detta agerande talar emot att du känner en subjektiv fruktan för förföljelse i Iran och att detta ska tas i beaktande vid bedömningen av tillförlitligheten i dina uppgifter.

I 11 av de 90 granskade besluten har Migrationsverket invänt att den enskildes agerande tyder på att hen inte har någon fruktan för förföljelse och att uppgifterna som har lämnats gällande den förföljelse som den enskilde säger sig ha blivit utsatt för inte är tillförlitliga. Det här kriteriet finns inte med i beslutsstödet. Kriteriet angränsar dock i viss del till realism i utsagans innehåll, eftersom det handlar om att Migrationsverket anser att den enskilde inte agerat på ett logiskt sätt.

Vi anser att i likhet med vad beslutsstödet anför om kriteriet realism i utsagans innehåll så riskerar användandet av det här kriteriet att resultera i beslut baserade på rena fördomar om hur personer borde agera under press. Det finns även en del artiklar skrivna om ämnet som handlar om att människor inte alltid agerar på ett för andra människor logiskt vis.⁹

Gällande många kriterier kan det vara svårt att bedöma hur och när de ska användas, men detta kriteriet anser vi inte är lämpligt att använda då det saknar vetenskapligt stöd. Om något står det snarare i strid med vetenskapen.

Att det här kriteriet förekommer i över 10 procent av de granskade besluten är oroande. I många fall förekommer detta i kombination med att Migrationsverket invänt att det finns brister i realism i utsagans innehåll, men i några fall förekommer det utan det kriteriet.

Trovärdigheten inverkar på tillförlitligheten

När du registrerades i Grekland uppgav du helt andra identitetsuppgifter än vad du uppgav när du sökte asyl i Sverige vilket påverkar din trovärdighet när det gäller övriga muntliga uppgifter negativt.

I 11 av de 90 granskade besluten har Migrationsverket ansett att den enskildes allmänna trovärdighet inverkar negativt på tillförlitligheten i uppgifterna. Det brukar då handla om att den enskilde har agerat på ett sätt som gör att Migrationsverket ifrågasätter den enskilde som person och att de lämnade uppgifterna därför har ett lägre värde.

I Migrationsverkets beslut brukar det som regel finnas med en rubrik som lyder ”Bedömning av tillförlitligheten och trovärdigheten i dina uppgifter.” Vad är då skillnaden mellan trovärdighet och tillförlitlighet?

Beslutsstödet definierar tillförlitlighet som något som gäller utsagans innehåll medan trovärdighet handlar om hur personen som berättar uppfattas. Enligt beslutsstödet

9) Se bland annat Hilary Evans Cameron, Risk Theory and ‘Subjective Fear’: The Role of Risk Perception, Assessment, and Management in Refugee Status Determinations. Oxford University Press 2008.

kan man alltså inte bedöma trovärdigheten i någons uppgifter utan endast tillförlitligheten i dessa.

Den rubrik som används av Migrationsverket kan leda till slutsatsen att Migrationsverket har en annan syn på begreppen. Av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande angående metod för prövning av tillförlitlighet och trovärdighet (RCI 09/2013) framgår det dock att tillförlitlighet handlar om uppgifter, medan trovärdighet fokuserar på personen. Inför färdigställandet av den här rapporten har vi haft ett möte med Migrationsverket där de också uppgav att de skulle se över om rubriken skulle ändras. När man granskar beslut från Migrationsverket finns det ändå tydliga indikationer på att det här är ett område där det finns en viss begreppsförvirring.

Beslutsstödet konstaterar att trovärdighetsbedömningar riskerar att bli mycket subjektiva vilket har sin grund i att det finns många olika faktorer att väga in, men också eftersom olika bedömare kan vikta en faktor olika.¹⁰ Budskapet är tydligt från beslutsstödet. Att dra slutsatser om en utsagas tillförlitlighet utifrån personens trovärdighet är inte optimalt.¹¹ Även om Migrationsverket, genom sitt rättsliga ställningstagande, är tydliga med att tillförlitlighetsbedömningen ska vara överordnad trovärdighetsbedömningen så är vår tolkning av beslutsstödet att det är än mer restriktivt med vilken vikt som bör ges trovärdigheten.

Kognitionspsykologin lär oss hur svårt det är att göra objektiva bedömningar eftersom vår bild av världen till viss del är subjektiv.¹² Om kriteriet ska användas överhuvudtaget är det viktigt att det kommer in sist i bedömningen efter att alla andra omständigheter bedömts. Frågan är hur man säkerställer att det inte bara skrivs in sist utan också bedöms sist. Att använda ett kriterium med starka subjektiva inslag som detta borde in i det längsta undvikas.

Ostrukturerad produktion

Ovan nämnda landsinformation ger stöd för dina uppgifter om att unga pojkar rekryteras till talibanrörelsen i Afghanistan. Vi bedömer dock att dina uppgifter om att du personligen har varit av intresse för talibanrörelsen är detaljfattiga, vaga och osammanhängande.

I 8 av de 90 granskade besluten har Migrationsverket bedömt att den sökande varit osammanhängande eller på något annat vis rörig i sin berättelse och låtit detta påverka tillförlitligheten negativt. Det har ibland varit svårt att se vad Migrationsverket

10) Granhag m.fl. s. 18.

11) Granhag m.fl. s. 19.

12) Pär Anders Granhag, Sven Å Christianson, Handbok i rättspsykologi. Kapitel 5. Kognition i ett rättspsykologiskt perspektiv. Liber AB 2008 s. 87.

menar i sina beslut när de använder den typen av formuleringar från exemplet ovan, men det är vanligt att beslutet fokuserar på att det inte har varit sammanhängande i kombination med att det har varit vagt.

I ett annat beslut står det att det är ”osammanhängande, inte konsekvent eller rimligt.” Vi har tolkat Migrationsverkets formuleringar som att de inte har ansett att berättelsen varit strukturerad och därför sorterat det under kriteriet ostrukturerad produktion.

Beslutsstödet anger att minnet sällan följer en tydlig kronologisk ordning. När det gäller en självupplevd händelse har den sökande inga problem att bryta kronologin om personen kommer på ytterligare detaljer. En berättelse som följer en strikt kronologi är ett tecken på att den är repeterad eller att den som berättar har berättat den förut.¹³

Att självant bryta kronologin är alltså ett tecken på att det rör sig om något självupplevt och borde därigenom snarare vara positivt vid en tillförlitlighetsbedömning. Om det är just brist på kronologi som åsyftas i besluten när Migrationsverket anger att det är osammanhängande är dock svårt att veta. Under alla omständigheter skulle det vara bra om Migrationsverket i sina beslut närmare kunde redogöra för vad de tycker brister när det anförs att det är osammanhängande. Vi bedömer att kriteriet ostrukturerad produktion inte är ett lämpligt kriterium att använda för att komma fram till att uppgifterna inte är tillförlitliga.

Återberättande av tal och dialog samt uppvisad osäkerhet

Två av kriterierna har inte dykt upp i något av de granskade besluten. Det är återberättande av tal och dialog samt uppvisad osäkerhet.

Båda dessa kriterier är tecken på att den enskilde lämnar tillförlitliga uppgifter. Eftersom den här studien bara har granskat avslagsbeslut är det naturligt att dessa kriterier inte har förekommit. Det hade dock inte varit omöjligt eftersom det alltid ska ske en sammanvägd bedömning. Ett beslut kunde därför ha angett att den enskilde erkände att han eller hon var osäker på en lämnad uppgift, men även att det fanns andra brister som sammantaget ledde till bedömningen att uppgifterna inte ansågs tillförlitliga.

En undersökning av beslut där Migrationsverket har ansett att den enskilde lämnat tillförlitliga uppgifter skulle vara intressant för att se vilka kriterier som används då. Mot bakgrund av att ett bifallsbeslut som regel inte motiveras lika utförligt finns det dock en risk att en sådan undersökning inte skulle visa vilka kriterier som används.

¹³) Granhag m.fl. s. 50-51.

Sammanfattande slutsatser

Det är positivt att se att detaljriktighet och motstridiga uppgifter är de två vanligaste kriterierna som förekommit i det granskade materialet eftersom båda dessa kriterier är lämpliga att använda enligt beslutsstödet. Det kräver dock att de används på ett korrekt sätt.

Mot bakgrund av hur vanliga dessa kriterier är känns det extra motiverat att titta vidare på just hur kriterierna används. En sådan studie skulle behöva granska både asylutredningar och beslut. Det vore önskvärt att granska både bifallsbeslut och avslagsbeslut för att få en så tydlig bild som möjligt av var gränsen mellan en detaljerad och en odetaljerad utsaga går.

Det finns en del kriterier som används som beslutsstödet bedömt som problematiska att använda emot den enskilde. Två av de vi tolkar vara de mest problematiska är realism i utsagans innehåll och ostrukturerad produktion. Något eller båda av de kriterierna förekommer i 50 av de 90 granskade besluten. Det är mycket. Spridningen över de fyra granskade regionerna är jämn. Även om antalet granskade beslut är begränsat i den här studien anser vi att de här siffrorna talar för att det här är något som Migrationsverket bör arbeta med.

Det beslutsstöd vi har använt oss av är delvis framtaget för att Migrationsverkets personal ska kunna använda det. Det är därför något förvånande att det i över hälften av de granskade besluten finns kriterier som bedömts olämpliga. Det kan bero på flera olika saker. Beslutsstödet är inget internt styrdokument för Migrationsverket. Anställda på Migrationsverket har ingen skyldighet att följa de rekommendationer som framgår där. Det kan också vara så att anställda på asylprövningsenheterna inte känner till att beslutsstödet finns. Om det är så att Migrationsverkets ledning delar synen på tillförlitlighet med beslutsstödet kanske det kan tydliggöras för att det ska få ökat genomslag i besluten.

Det finns tre kriterier som inte berörs i beslutsstödet men som vi ändå identifierat att Migrationsverket använder. De har gemensamt att vi inte kunnat finna något vetenskapligt stöd för dem. Spekulationer är det mest vanligt förekommande av dessa. Mot bakgrund av att vi inte kan finna något vetenskapligt stöd för kriteriets värde skulle vi gärna se att Migrationsverket på central nivå utvecklar sin syn på kriteriet, vilket värde man anser att det har och varför.

De andra två kriterierna som inte berörs i beslutsstödet är andrahandsuppgifter och brist på subjektiv rädsla. Gällande andrahandsuppgifter anser vi att det är ett svårt kriterium att värdera och att man därför borde använda andra kriterier eller utreda

hur sökanden fick uppgifterna. Gällande brist på subjektiv rädsla finns det enligt vår mening tydliga belägg för att det inte är ett lämpligt kriterium. Vår slutsats blir därför även här att vi gärna ser att Migrationsverket utvecklar hur man ser på dessa kriterier, vilket värde de har och varför.

Vi välkomnar slutligen Migrationsverkets projekt Asylrättens Kärna som bland annat fokuserar på tillförlitlighetsbedömningar. Den information som vi fått till oss av Migrationsverket gällande projektet anger att man tar ett tvärvetenskapligt grepp på hela asylprocessen. Det är riktigt och viktigt eftersom juridiken inte ensam kan ge oss svaren på frågor som hör till det beteendevetenskapliga området.

Det kommer att bli intressant att följa hur projektet påverkar kvaliteten i besluten i praktiken. Att utveckla arbetssättet på en myndighet är svårt, det har vi på Rådgivningsbyrån stor respekt för. Vi är beredda att bidra till det arbetet genom att fortsätta att granska Migrationsverkets värderingar av muntliga utsagor och vi har gärna en fortsatt dialog kring arbetet med tillförlitlighetsbedömningar specifikt.

[illegible]

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar är ett asylrättscentrum som sedan 1991 verkar för en rättssäker asylprocess, vi genomför analyser, fungerar som remissinstans och har utbyte med europeiska systerorganisationer. Vi samlar kunskap om svensk asylrätt, asylprocessen och förenar aktörer som är verksamma inom området.

Vi erbjuder gratis juridisk rådgivning till asylsökande, ombud, gode män, kontaktpersoner och andra berörda via telefon och mejl. Vi åtar oss uppdrag som offentligt biträde och driver även som ombud rättsprocesser både nationellt och internationellt.

Vi erbjuder även utbildningar, på olika kunskapsnivåer, inom det migrationsrättsliga området, både nationellt och internationellt.

Sedan oktober 2016 driver vi Barnens Asylrättscentrum som arbetar för att tillvarata barns rättigheter i asylprocessen samt säkerställa att barn och ungdomar ges tillräcklig juridisk rådgivning och information.

Rådgivningsbyrån

FÖR ASYLSÖKANDE OCH FLYKTINGAR

Taptogatan 6, Stockholm

Hemsida: sweref.org

Mail: info@sweref.org

Telefon: 0200-88 00 66

Bankgiro 900-5794

Plusgiro 900579-4

Swish 123 9005794